

Ministerie van Justitie en Veiligheid

UITGEBUIT

Verhalen van slachtoffers van mensenhandel

UITGEBUIT

Verhalen van slachtoffers van mensenhandel

‘Ik sliep in de gang op een matras die ik buiten gevonden had’

Rakesh | Azië

Rakesh* nipt van zijn koffie en staart voor zich uit. Hij lijkt te bedenken waar zijn verhaal te beginnen. Liever zou hij het allemaal achter zich laten. Vergeten en doen alsof het er nooit geweest is. Maar zo makkelijk gaat dat niet. Op een klapstoeltje voor zijn winkel, in een voorstad in Nederland, is te zien dat hij het moeilijk heeft. Hij draait heen en weer en kijkt af en toe verontschuldigend opzij, alsof hij zelf zou willen dat hij er makkelijker over kan spreken. “In mijn vaderland kon ik echt niet blijven”, zegt hij dan bedachtzaam.

Hij draait de laatste druppels koffie door het glaasje en zet het voor zich op de grond. “Ik kom uit een stad in het midden van het land. Er waren politieke problemen. Mensen als ik waren niet meer veilig.” Hoe de vork in de steel zit, wil hij niet vertellen. Wel is zeker dat hij slachtoffer is van de burgeroorlog die in het land woedde tussen rebellen en het leger. “Ik vreesde voor mijn leven, want ik was niet voor de rebellen. Politieke tegenstanders werden doodge-

‘Soms werkte ik zeventien uur achter elkaar en dan kreeg ik 25 euro, ik kreeg ook weleens helemaal niks’

schoten.” Zijn stem stokt. “Meer kan ik er niet over vertellen, het spijt me. Ik ben via de hoofdstad naar Nederland gevlucht en ik heb politiek asiel aangevraagd.”

Dat asiel wordt geweigerd: het is op dat moment in sommige delen van zijn geboorteland wel veilig en dus is het voor Rakesh mogelijk elders in het land te wonen. Dat is de officiële uitleg; Rakesh ziet het anders. “Waar ik ook zou wonen, de rebellen zouden me opjagen en vinden. Nergens in mijn land ben ik mijn leven zeker. Nu nog niet.”

Nooit pauze

Rakesh duikt onder. “Eerst sliep ik bij een vriend, maar daar kon ik niet lang blijven. Ik had geen eten en ik had geen geld, dus ik ben op zoek gegaan naar werk. Na verschillende tips, kwam ik uit bij een Pakistaan die in Amsterdam een aantal souvenirwinkels runt. Hij gaf me werk en ik kon een slaapplek krijgen. Maar al snel moest ik dubbele diensten draaien, we moesten altijd lachen naar klanten en mochten nooit gaan zitten. Ook kregen we nooit pauze; ik mocht niet eens eten tijdens het werk. Soms werkte ik zeventien uur achter elkaar en dan kreeg ik 25 euro, niet eens genoeg om behoorlijk te kunnen eten. Ik kreeg ook weleens helemaal niks.”

Hij kijkt naar de grond en zucht. “Soms zeggen mensen: ‘Je werkte in een winkel, je had weg kunnen lopen.’ Maar hoe dan? Ik had geld nodig om voor mezelf te zorgen. Dat kreeg ik niet. En ik verbleef in zijn huis. Dat was verschrikkelijk maar ik kon nergens heen. Er was geen warm water, verwarming of elektriciteit. Ik sliep in de gang op een matras die ik op straat had gevonden. Wat moest ik? Ik werkte zeven dagen in de week en als ik niet kwam opdagen, raakte ik alles kwijt. Dan zou ik geen slaapplek hebben en geen eten. Hij had me in zijn macht.”

Schuilplaats

Na zo’n anderhalf jaar werken kan Rakesh niet meer. Zijn knieën zijn kapot van het altijd maar staan, hij is fysiek en geestelijk gebroken van het vele werken zonder uitzicht op een goede toekomst. Als hij hoort van FairWork, de organisatie die slachtoffers van arbeidsuitbuiting helpt hun recht te halen, ziet hij daarin zijn enig mogelijke uitweg naar een ander leven. “Ik heb stiekem gebeld. Ik ben bij ze langs geweest, maar was toen nog te bang om me te laten helpen. Een half jaar later heb ik nog een keer contact gezocht en toen brachten ze me naar een schuilplaats. Daar kreeg ik eten en een goed bed, voor het eerst sinds ik hier was. Ook had ik contact met andere mensen; ik hoorde voor het eerst dat anderen ook zoiets hebben meegemaakt als ik. En ze brachten me in contact met de Immigratie en Naturalisatiedienst. Ik was in het begin wel bang dat ik teruggestuurd zou worden, maar ik legde mijn situatie uit en kreeg gelukkig een verblijfsvergunning.”

Rakesh start een zaak tegen zijn uitbuiters. Het zijn moeilijke zaken, omdat zeer lastig aan te tonen is hoe lang iemand uitgebuit is. Ook is de scheidslijn tussen arbeidsuitbuiting en slecht werkgeverschap een ingewikkelde om te trekken. “Zij zijn niet veroordeeld voor mensenhandel, maar ik heb een beetje compensatie gehad voor gemist salaris. Niet voor de hele tijd dat ik bij hen gewerkt heb, want dat was ook niet allemaal te bewijzen. De politie kon geen mensen vinden die wilden getuigen dat ik soms tot zeventien uur per dag werkte.”

Dat laatste vindt hij nog wel lastig om te verwerken. “Dat niemand mij gezien zou hebben, dat er nooit iemand geweest is die dacht: wat gek dat ik deze man altijd maar in die winkel zie staan. De controles van de overheid slaan nergens op, maar dat werknemers van andere winkels niks zien, vind ik wel wat vreemd.

Nou ja, ik heb genoegdoening voor wat ze me aangedaan hebben. Voor mij is het goed zo; ik wil verder.”

Honderd keer beter

En verder gaat hij. Langzaam krabbelt Rakesh op uit het dal waarin hij zich bevond. Hij omschrijft zijn situatie nu als honderd keer beter dan toen hij nog in de souvenirwinkel werkte. “Ik ben bezig met het krijgen van een Nederlands paspoort, ik heb mijn vrouw in Nederland ontmoet en we hebben sinds een paar jaar een prachtige dochter. Ik heb een auto en een woning. En sinds kort een eigen winkel.” Rakesh straalt als hij zijn huidige leven opsomt. Een glimlach speelt om zijn mond en hij kijkt even in de richting van de winkel, waar zijn vrouw achter de toonbank staat.

“Ik ging hier werken, werd filiaalhouder. Na een tijdje vroeg ik of ze wilden verkopen. We konden de winkel voor een mooie prijs overnemen – daarvoor gebruikte ik het geld dat ik via de rechter gekregen heb – en het gaat steeds beter. Ieder jaar is de omzet hoger. Het leven is goed. We doen het elk jaar beter en ik ben gelukkig. Ik zou wel graag terug willen

naar het land waar ik geboren ben om het aan mijn vrouw en kind te laten zien. Maar zij durven niet en dat snap ik wel. Het is niet veilig.”

Angst

Ondanks de vooruitgang die Rakesh boekt, leeft hij nog continu in angst. Hij is bang dat zijn uitbuiters en zijn compagnons hem komen zoeken en wat aandoen. Zij hebben veel macht over de slachtoffers omdat ze hun zwakke plekken kennen en daarvan handig gebruikmaken. Rakesh is opgestaan tegen ze; hij is aan hen ontsnapt, kreeg financiële compensatie en vormt een potentiële bedreiging voor hun mensonterende praktijken. “Als ik aan hen denk, voel ik nog steeds angst. Ik heb veel mensen in de winkel gezien; allemaal uitgebuit. Een van de winkels is nu gesloten door de politie, maar ik weet dat ze nog steeds mensen uitbuiten. Ik kom niet in de buurt van hun winkels. Als zij mij zien, weet ik niet wat hij zou doen met me.”

* Op verzoek is een fictieve naam gebruikt. De echte naam van Rakesh is bekend bij de auteur.

Een goede juridische oplossing

Dit verhaal laat zien hoe complex arbeidsuitbuiting aan te tonen is. Rakesh kende zijn rechten niet en wist niet dat arbeidsuitbuiting in Nederland verboden is. En hoewel hij dagelijks in contact stond met klanten in zijn winkel, kunnen mensen zonder voorkennis niet weten dát hij werd uitgebuit. Daar komt bij: als je het niet wilt zien, zie je niks. Bijkomend probleem is de enorme afhankelijkheid van deze ongedocumenteerde vluchtelingen. Als hij zou stoppen met werken, kwam hij letterlijk op straat te staan. Er vond wel inspectie plaats, maar die was gericht op de vraag of hij hier mocht werken, niet onder welke omstandigheden hij dat deed. Uiteindelijk vond de officier van justitie de zaak te zwak en zag geen heil in een rechtsgang. Terwijl

dit een van de meest heftige zaken uit onze praktijk was. Deze terughoudendheid is de vage scheidslijn tussen arbeidsuitbuiting in strafrechtelijke zin en ‘gewoon’ slecht werkgeverschap. Wij pleiten voor een duidelijke afbakening tussen die twee en dat betekent dat er meer zaken voor de rechter moeten komen. Ook moeten we kijken of de wet wel voldoet: juist de dwang om in een situatie te blijven zitten, is vaak niet zichtbaar of niet hard aantoonbaar. Terwijl uitbuiting, het profiteren van kwetsbare personen, wel overduidelijk is. Ook in deze zaak. Wij streven naar een goede juridische oplossing, met inbegrip van bescherming en financiële compensatie van slachtoffers.

Eline Willemsen
projectleider FairWork

‘Ik heb genoegdoening
voor wat ze me aangedaan
hebben; voor mij is het
goed zo, ik wil verder’

